

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Instrvctio R. P. Bartholomæi Riccii Societatis Iesv
Theologi De Modo Recte Meditandi De Rebus Divinis**

Ricci, Bartolomeo

Mogvntiæ, 1605

Tractatvs I. [De Devinæ Scriptvræ Sensv.]

[urn:nbn:de:hbz:466:1-59608](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-59608)

TRACTATUS PRIMVS.
DE DIVINÆ SCRIP-
TURÆ SENSU.

*Quid sit diuinæ scripturæ sensus, &
quotuplex?*

CAPVT I.

VM diuina scriptura, vt dictum
est, ordinata debeat esse Me-
ditationum nostrarum mate-
ria, & ideo, cognito eius sensu,
ea documenta ex illa haurire
debeamus, quæ eius auctor Spiritus sanctus
illi ad doctrinam nostram inclusit, vt affir-
mat S. GREGORIUS in moralibus his ver-
bis. *Quasi quoddam speculum mentis oculis
opponitur diuina scriptura, vt interna nostra
facies in ipsa videatur, ibi enim sæda, ibi pul-
chra nostra cognoscimus: ibi sentimus, quan-
tum proficimus; ibi docemur à profectu quam
longe distemus. Dum narrat gesta Sanctorum,
ad imitationem corda prouocantur infirmo-*

*rum. Dum illorum victicia facta commemo-
rat contra vitiorum praelia debilia nostra con-
firmat, necessarium est explicare, quid sit
sensus scripturæ, & quotuplex. Quod hoc
capite præstabo, illudq; in duas distribuam
partes. In prima docebo, quid vocabulo sen-
sus diuinæ scripturæ intelligatur. In secun-
da quot sint sensuum genera.*

PRÆTERMISSIS autem variis interpreta-
tionibus, vna tantum cæteris faciliore &
clariore, quæ à quibusuis commodè perci-
pi queat, ero contentus. Dico ergo, non esse
aliud, quam conceptum, quem **D E V S** scri-
pturæ auctor habet in suo intellectu. Itaq;
assequi sensum alicuius scripturæ loci, est
eandem eius habere intelligentiam, quam
habet **D E V S** ipse. Sic loquitur Apostolus ad
Corinthios scribens. *Non sensum Christi ha-
bemus.* quasi diceret, scripturam intelligimus,
sicut intelligit Christus. Et **S. Ioannes** Eu-
angelista. *Dedit nobis sensum, ut cognoscamus
Verum DEVM.* alludens forte ad illud, quod
Luc. 24. **S. Lucas** refert. *Aperuit illis sensum, ut intelli-
gerent scripturas.* Dixi sacre scripturæ au-
ctorem esse **D E V M**, quia ita asseuerat Apo-
1. Tim. 2. stolus in epist. 2. ad Timotheum dicens: *O-
mnis scriptura diuinitus inspirata.* & **S. Petrus**
2. Pet. 1. in 2. epistola. *Non enim voluntate humana
allata*

allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati locuti sunt S. DEI homines. Qui sancti tantum fuerunt Spiritus sancti scribæ, & Secretarii, imo minus vt ex parte sua de se testatur propheta Dauid, vocans se calamum scribæ. Lingua mea inquit, calamus scribæ & velociter scribaris. Psal. 44.

QVOD ad alteram partem attinet, sensum sic definitum. dico diuidi in Historicum, vel literalem, & Mysticum, vel Spiritualem. Mysticus vero diuiditur in tres alios, Allegoricum, Anagogicum, & Tropologicum vel moralem. Verum de his non agam hoc loco: nam secundum illos meditationem instituere nimis arduum foret Tyronibus & Incipientibus. Literalis rursus solet diuidi in Proprium, & Translatum Proprius item in Primarium, & secundarium, de quibus omnibus differemus in capitibus sequentibus.

De sensu litterali Proprio.

C A P. II.

SCIENDVM est, ob vocabulorum inopiam, rerumque significandarum copiam, veteres vno eodemque vocabulo res varias propriè appellasse, significatu partim primario, partim secundario.

Primaria significatio fuit, qua res vocabulo aliquo primo loco appellata est, vt v. c. verbum *Colligo*, primo vsurpatum fuit, vt significaret actum res dispersas in vnū locum congerendi. Secundaria vero est, qua res aliqua eodem vocabulo posterius appellata est, vt cum dicimus aliquem colligere alium, cum eum recipit hospitio. Vbi notandum est secundariam significationem habere affinitatem quādam cum primaria, vt liquet ex allato exemplo, qui n. peregrinum hospitio recipit, quasi vagam & dispersum in domum suam congerit.

CVM ergo Meditationem, verbi causa, instituis de illis Christi verbis apud Matth.
Matth. 23. Hospes eram, & collegistis me. mente in hunc modum ratiocinabere. Primariū significatum verbi COLLIGENDI, est res multas dispersas in vnum cogere, quo sensu apud B.
Iuan. 8. Ioannem dicitur. Colligite, quae superauerūt fragmenta, ne pereant. Et subiungitur. Collegerūt, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum. Vnde concludes secundario significato, Hospitio excipiēdi, hanc subiectā sententiam, vt peregrinus recipiatur in propriam domum, & non ablegetur foras, vt comedat cum famulis: & sicut omnia fragmenta, tam parua quā magna collecta sunt

sunt in cophinis, sic peregrinus suscipiatur ad propriam Domini mensam. Huic expositioni adiunges S. GREGORII Papæ exemplum, quod hodieq; imitatur sanctissimus D. N. CLEMENS VIII. quotidie. n. tot pauperes in prandio mensæ adhibet, quot annos in Pontif. exegit, postq; aquam singulorum manib. affudit, aliaq; ministeria exhibuit.

ILLUD quoque notandum, vnum eundemque scripturæ locum aliquando posse habere plures sensus Litterales, & proprios ut docet B. AUGUSTINVS libr. 12. Confession. cum ait prima verba Genesios. *In principio creauit Deus caelum & terram*: tres litterales habere sensus. vt primus sit de principio tēporis, secundus de principio operū creatorum. tertius de filio DEI, per quē Deus omnia condidit. In Apocalypsi enim se vocat Principium, dicēs. *Ego sum alpha, & omega, principium & finis*. Quoties ergo vnum litteralem sensum loci alicuius inueneris, coneris extorquere & alterum. Sic quidam Doctor conatus est facere super Quaestione à B. Virgine posita angelo, apud B. LUCAM. *Quomodo fiet istud*. Qui præter communem verborum illorum sententiam, quod B. Virgo non de facto, sed modo tantum addubitarit, excogitauit & aliā, quod

Anno
1604.
agabat
13. an-
num.
Cap. 20.

Apoc. 1.

Luc. 1.

G I nini-

nimirum Beatiss. Virgo minime ignara Sathanam, se nonnunquam solere transfigurare in angelum lucis, voluerit expiscari, essetné Spiritus bonus, an malus? Nam cum versata esset in diuinarum litterarū lectione, probè norat satis in illis insinuari, quis futurus esset incarnationis modus, & idcirco, inquit dictus Doct̃or, cogitabat illa secum, si mihi iste modum prodat in diuina scriptura indicatum, iam pro D̃i legato illum habebō.

De sensu Litterali figurato.

C A P. III.

SENSUS Litteralis figuratus est, quando voci tribuitur significatio, quæ ex prima origine illi non competit. Exempli causa, nomen LEONIS à prima sua origine vsurpatum est ad denotandum animal ferox & siluestre. S. Ioannes vero in sua Apocalypsi, cū ait. *Vicit Leo de tribu Iuda.* vsurpauit in significatione impropria ad denotandū Christū resuscitatum. Itaq; sensus litteralis hic non est, qui prima institutione vocis LEO significatur, sed qui metaphorica acceptione designatur, vt sensus sit. **VICIT CHRISTVS de tribu Iuda.**

Apoc. 5.

Neq; ad intelligendā sacram scripturam
parui

parui interest, posse discernere sermonem proprium à figurato, ut docuit nos suo exemplo Samaritana; quæ ignara huius discriminis, simulatque Dominum audiuit dicentem, se posse ei porrigere aquam, quæ sitim perpetuo restinguat, stupore defixa dixit. *Domine, neq; in quo haurias habes: & puteus altus est: Unde ergo habes aquam?* existimans Christum vocem *AQUÆ* in propria significatione vsurpasse.

Ioan. 4.

Imo S. Augustinus alicubi asseuerat periculose errari in diuina scriptura, quando vox propria, accipitur pro translata, vel cōtra: uti faciebant hæretici, qui sensu proprio, non metaphorico exponebant illud dictum Christi apud B. Matthæum. *Et sunt*

Matt. 19.

Eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum caelorum. & simul hæc documenta, ad cognoscendum discrimen, subiungit. *Quicquid neque ad morum honestatem, neque ad fidei veritatem referri potest, accipiendum est figuratè.* Et paulo post. *Si praeceptiua est scriptura locutio, & videtur iubere flagitium, & virtutem vetare, figuratè accipiendum est. Si autem flagitium vetat, aut beneficentiam iubet, tunc proprie accipienda est.* Exēpli autē loco adducit verba illa Prouerbio-
rū Salomonis. *si esurierit inimicus tuus, ciba.* Prou. 25.

G 4 illumi

illum: & si sitierit, potum da illi. Sic enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius.
 Ac dicit, priora verba. *Si esurierit inimicus tuus, &c.* exponenda in sensu proprio: posteriora vero, *carbones ignis congeres super caput*, in translato. Nemo enim dubitare potest, peccaturū, qui carbones ignitos cōgereret in caput sui inimici. In translato autem sensu verba illa hāc habent subiectam sententiam. Si inimico tuo hoc beneficium prāstiteris, vt cibum potumq̄, necessarium ei subministras, ex vehementia doloris & compunctionis de suo peccato, tantos edet clamores, ac si igniti carbones in caput eius incidissent, & mox conciliabitur tibi, & tu eum lucrifacies Christo Saluatori.

*De nonnullis diuina scriptura
 Figuris.*

C A P. I V.

ETIAMSI quamplurimā in vtraque tam noui, quam veteris testamenti scriptura extent figuræ, adeoque omnes quarum Rhetores in præceptis artis suæ meminerunt, vt allatis exemplis ostendit Ludouicus Carbo in sua Rhetorica diuina, ego tamen paucas tantum quasdā, idque ex Euangelio
 maxi-

maxime decerptas, (eo q̄ de illo fere medi-
tari soleamus) producam. Si vnum prius te
monuero, sacram scripturā non vti figuris
ad res amplificandas, vel ad oblectandos
Lectores, vti faciunt Scriptores prophani,
vt obseruauit B. GREG. Nazianzenus in A-
polog. dicens. *Neque nobis in mentem Veniat
inanem quandā scripturā rerum Verborumq̄
turbam esse oblectandorum auditorum causa
compositam, atque constatam esse, aut Velut
quandam aurium illecebram, nequaquam
Ultra Voluptatem se porrigentem. Sint hi sane
fabularum, & prophanarum hominū ludi, qui
de Veritate parum solliciti, figmentorum Venus-
tate, Verborumque lenocinio, quasi prestigijs
quibusdam aures, animosq̄ ludificantur. Ve-
rum potius iis vtitur ad eam quodammodo
deprimendā, & veste quasi sensibus obiecta
vestiendā, vt facilius à nobis caperetur, sicut
figillatim de Parabolis. tomo primo Operū
suorum declarat R. P. Alphonfus Salmeron.*

PRIMA ergo fit, quæ vulgo dicitur HY-
PERBOLE, qua rem aliquam admodum ser-
mone exaggeram⁹, sic vt aliud intelligatur,
quam verba sonent. Duo ponam exempla:
alterum ex veteri, alterum ex nouo testa-
mento. In Genesi cap. ii. quidam dicebant.
*Faciamus turrim, cuius culmen pertingat ad
G s celum.*

caelum. Cui modo loquendi non hæc subest sententia, *turrim illam vere debere contingere caelum*, sed rãtum, quod in summam altitudinem educi debeat, vt exponit P. Benedictus Pererius *Hyperbolem* quoq; Maldonatus esse arbitrat in verbis B. Ioannis c. vlt. *Sunt autem & alia multa, qua fecit IESVS quasi scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt libri.* Hinc ergo liquet verba aliquãdo aliud significare, quam præ se ferãt. Iam restat ostendere, aliquãdo ea designare contrariũ.

SECUNDA enim figura dicitur I R O N I A, qua contrarium significatur, quã verba exprimũt. maximè si adiungatur iis nutus vel signũ quo contemptus, vel ludibriũ denotetur. Cuiusmodi fuere, quæ DAVS Adamo post lapsum dixit, in Genesi *Ecce Adã quasi vnus ex nobis factus est.* Alludebat enim ad verba serpentis vel dæmonis *Eritis sicut Di.* Itaque sensus erat. Non est factus Adamus Deus, sicut nos, quod ei promiserat Sathan, sed prorsus contrarium. Theophylactus similiter notauit Ironiam in verbis Christi ad Apostolos in horto dicentis apud Marcum.

Marc. 14. Dormite iam, & requiescite.

TERTIA sit ANTIPHRAISIS, quæ etiam significat contrariũ, sed nullo adiecto signo qualis fuit in sermone vxoris Iob dicentis.

Dine.

Benedic Deo, [Et] movere. id est, maledicili. Ex quo modo loquendi colligere licet, quā abominanda res fuerit priscis illis temporibus maledicere DEO, ut nec voce maledicendi ausi fuerint homines uti, sed cōtraria. sed quid mirum de hominib. cum nec ipse sathan ausus fuerit. Nam quodam die loquens cum DEO Iobi virtutem laudante, respondit. *Tange os eius, [Et] carnem, [Et] tunc videbitis, quia in faciē benedicat tibi.* Quod autem hoc documentum valeat ad cauendam contra DEVM blasphemiam patet ex epistola B Iudæ Apostoli sic loquentis. *Cum Michael archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore, non est ausus inferre iudicium blasphemix, sed dixit. Imperet tibi Dominus.* Videntur quoq; antiphrafin sapere verba Christi apud s. Matthæum de B. Ioanne Baptista dicentis *Quid existis in desertum videre arundinē vento agitata[m] sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum?* Voluit enim contrarium significari. nam subiungit. *Ecce, qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.*

QUARTA est PERIPHRAISIS, qua duobus verbis explicatur, vel pluribus, quod solet exprimi vnico. Et ideo vocatur quoq; *Circumlocutio.* Talis est formula loquendi sponsæ in Canticis. *Indica mihi, quem diligit*

antra

anima mea. id est, diligo. Vnde S. Bernardus sermone 33 colligit, quod dilexerit sponsum amore spirituali. Non simpliciter dicit, quem diligo, sed inquit, Quem diligit anima mea, spiritualem designans dilectionem, Periphrasis quoque est, quod S. Matthæus refert de Christo, dicens. Aperiens os suum, docebat eos. Vnde Augustinus libro primo de sermone Domini in monte elicit binas explanationes perbellas, dicens. Ista circumlocutio fortassis ipsa mora commendat aliquanto longiorem futurum sermonem: nisi non vacet, quod tunc dictum est, APERIENS OS SVVM, quod ipse in Lege aperire solet ora prophetarum.

Matt. 5.

Matt. 5.

QVINTA sit METAPHORA, qua voces à proprio significato ad aliud transferuntur. Qualis est in verbis Christi apud Matthæum ad Apostolos dictis. Vos estis sal terra. Voluit enim dicere. Vt quemadmodum sal seruat carnes à corruptione, sic ipsi mundum præseruarent à corruptione peccati, vt exponit S. HILARIUS canone 4. Hic igitur, inquit, in omnem usum humani generis effectus, incorruptionem corporibus, quibus fuerit aspersus, impertit. Apostoli autem sunt rerum celestium prædicatores, Et aternitatis velut satores immortalitatem omnibus corporibus, quibus eorum sermo aspersus fuerit,

conferentes. METAPHORA, quoque est in verbis prophetæ Amos cap. 5. dicentis. *LEORUGIET, quis non timebit?* Et S BERNARDVS sermone primo de resurrectione applicat ad Christum.

SEXTA est SIMILITUDO, quæ una res cum alia confertur, cuiusmodi est illa apud S. PETRUM. *Fratres sobrii estote, & Vigilate,* 1. cap. 5. *quia aduersarius vester diabolus tanquam LEORUGIENS circuit querens quem deuoret.* Et in Psalmis *Sicut ceruus desiderat ad fontes,* Psal. 42. *aquarum, ita desiderat anima mea ad te DEVS.* Differt similitudo à metaphora, quod sensus litteralis eius sit, quem verba demonstrant. Itaque illa S. Petri similitudo hunc sensum habet. Dæmonem haud secus circuire hominem, quam Leo domicilia bestiarum.

SEPTIMA sit PARABOLA, & est sermo confictus, & longus. quæ duplici conditione discrepat à similitudine: quia hæc semper est de re vera. verum enim est ceruum desiderare aquas: & potest esse breuis, vti est hæc. *Fulgebunt iusti sicut scintilla.* Sap. 3.

OCTAVA vocatur SYNECDOCHE, quando ex vna re alia significatur, siue maior, siue minor, hoc est, quando pars pro toto, vel contra accipitur. siue sit integrale, vti est
corpus

110 INSTRVCT. DE MODO

corpus ex membris compositum, siue essentialiale, vt est homo constans anima & corpore, siue totum genericum diuisum in suas species, vt animal in hominem, & brutum, siue vniuersale, quod diuiditur in particularia. Demus exempla. Primi, sit hoc dictum, vulgare. *Quot capita, tot sententia.* Secundi dictum B. Magdalenæ. *Tulerunt Dominum meum.* intelligebat enim corpus tantum, quod est pars essentialis hominis. Et illud S. Pauli. *Omnis anima potestati- bus sublimioribus subdita sit.* Anima enim pro homine accipitur. Et illud. *Gratia Domini IESV CHRISTI cum spiritu vestro.* Omnes autem hæ loquendi formulæ circa hominem, inquit ORIGENES, libro 9. in epist. ad Romanos, institutæ sunt ad designandos varios eius status. *Interdum, inquit, per animam, interdum per carnem, interdum per Spiritum homo nominatur, sed cū à parte nobiliori nominandus est, quasi qui spirituali intelligi debeat, SPIRITVS dicitur quando ab inferiori, ANIMA. cum vero à deteriore nominatur, CARO dicitur.* Et allegat illud ex epistola ad Galatas. *Manifesta sunt opera carnis.* Et addit. *Fructus autem spiritus, id est, hominis spiritualis, & spiritu viuentis.* Eandem considerationem habet S. HIERONY-

MYS

Rom. 13.
Gal. 6.

Gal. 6.

Gal. 5.

MEDITANDI PARS II. III

M vs lib. 3. com in epist. ad Galatas, in verba
 exc. 6. ad Gal. paulo ante citata. *Fratres, in-*
quiens, nequaquam cum carne, nequaquam cū
anima, siue quia spirituales facti, caro & ani-
ma esse distiſti u, siue q̄ in principali ēt ea, qua
minora sunt, comprehenduntur. Anima. n. &
caro subiecta sunt spiritus. EXEMPLVM TOTIUS
 generici, quando p̄ specie accipitur, legitur
 Genesis cap. 3. vbi EVA appellatur M A T E R
Viuentium, quod est genus conueniens in
 omnes species, etiam animantium bruto-
 rum, plantarumq; pro eo, quod diceremur.
Mater hominum. Et contra accipi possunt
 verba illa 6. Genesis. *DELEBO hominē, quem*
creaui. pro, Delebo omnia animalia, nam
 paulo post subiicit. *Ab homine & q̄ ad ani-*
malia EXEMPLVM deniq; totius vniuersalis,
 positum loco particularis legitur apud Za-
 chariam. *Lanceis suis vulnerauerūt me.* Lan-
 ceis, pro lancea. vna enim tantum Christus
 fuit transfixus. Eodem modo loquitur &
 propheta in Psal. 2. *Astiterunt reges terra, &*
principes conuenerunt in vnum iudicare vo-
 lens solum Herodem, & Pilatum Præsidem,
 qui occasione mortis Christi amici facti
 sunt, cum ante se mutuo odissent.

AD HANC synecdochen pertinet & illa
 loquēdi formula, qua antecedētia ponūtur

Act. 1.

Pro consequentibus. vt quando B. Petrus in Locum Iudæ alium Apostolum substitui voluit. *Oportet, inquit, ex his viris, qui nobiscum sunt, in omni tempore, quo intrauit, & exiuit inter nos Dominus IESVS, incipiens à baptismo Ioannis, & usque in diem, qua assumptus est à nobis, testem resurrectionis eius nobiscum fieri vnum ex istis. ac si dixisset, Conuenit aliquem eligi, qui fuerit Christo familiaris, est enim familiaris conuersationis signum & effectus.*

2. Thess.
c. 2.

POSTREMA Figura vocatur METONYMIA, id est, nominum commutatio, quæ fit inter ea quæ habent aliquam inter se affinitatem, vt habet causa cum effectu, & continens cum contento. Solet enim scriptura effectum appellare nomine suæ causæ, vel efficientis, vel formalis, vel finalis, vel etiam materialis. Exemplum efficientis est in verbis illis Apostoli, *spiritum nolite extinguere*, id est, gratiam, quæ est spiritus sancti effectus. Ex quo modo loquendi, potest homo colligere, quando homo peccando extinguit gratiam, eum non solum iniurium esse in illam qualitatem creatam supernaturalem: sed et, & præcipue in spiritum sanctum eius auctorem: haud secus quàm Dauid fuit, qui cum in vitam Viræ. & honorem

Berth-

Berhsabee deliquisset, tamen veniam deprecando à Deo, dixit. *Tibi soli peccavi.*

CAUSÆ Materialis exemplum est in dicto B. PETRI ad claudum in actis Apostolorum. *Argentum & aurum non est mihi.* Act. 3.

pro, nulli mihi nummi sunt vel aurei vel argentei. V SVR PAT quoq, scriptura nomen effectus pro causa, vt apud Ieremiam. *Ascendit mors per fenestras.* pro, ascendit peccatum. *Mors enim est peccati effectus, vt docet B. PAVLVS. Et per peccatum mors.* Rom. 5.

Eiusdem generis est Simeonis dictum ad B. Virginem. *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.* vbi gladius ponitur pro dolore. Luc. 2.

QVOD ad alterum membrum attinet, vt contentum nomine continentis appelleretur, exemplum habemus in verbis Christi ad Phariseos dictis. *Va vobis, qui comeditis domos viduarum.* vbi domos accipit pro facultatibus in iis contentis, vt sensus sit Phariseos omnes earum opes deuorasse. Sic intel- liget & illud dictum Domini ad S. Petrum. *Calicem, quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum?* hoc est, dolores, pœnas, acerbissimos cruciatus quos desidero sustinere in sacratissima passione, nec secus quam calicem pretioso liquore repletum vsque

H ad vlti-

ad ultimam guttam ebibere: & quidem instar eorum, qui cum calicem ebiberint, ob nimiam qua premuntur sitim, lambere non cessant calicem. Denique utitur quoque scriptura contento pro continente. unde dicit S. Ioannes. *Et mundus eum non cognouit.* hoc est, homines qui sunt in mundo.

Quenam iuuent ad S. Scripturarum intelligentiam.

C A P. V.

BREVITER hic recensebo præsidia, quæ S. Patres ad percipiendum litteralem scripturæ sensum vel necessaria, vel admodum utilia censuere Scribit B. AVGVSTINVS libro 2. de doct. Christ. cap. 31. ad cognoscendam verborum proprietatem imprimis iuuare peritiam Grammatices, non latinæ modo, sed etiam Græcæ & Hebrææ. secundario verò & Rethoricæ, ad intelligendas figuras supra dictas. Addit prodesse quoque Philosophiam, cuius beneficio intelliguntur naturæ, rerumque naturalium proprietates, quæ cognitio necessaria est ad intelligendas metaphoras. Denique & Theologiam, quia fidei mysteria, in ipsa scriptura inclusa accuratè exponit.

NEQ.

NEQVE dictæ scientiæ cum suis subtilitatibus & illecebris ideo respuendæ sunt, quod occasionem aliquam distractionibus præbeant; nam dictus sanctus Pater autor fuit Christianis, ut libros gentilium, quantumvis erroribus plenos, perlegerent, adiuncta commonefactione, ut bona fecernerent à noxiis: sic enim magnum adiumentum ad intelligendas Scripturas habituros Perutile quoque esse solet, teste S. BONAVENTURA, si quis multa è Scripturis memoriæ mandet, vel crebrò cum attentione perlegat, & obscuriores earum sententias conferat cum clarioribus, idque vel totas, vel secundum aliquas partes. Hac enim ratione B. GREGORIUS homilia 10 in Ezechielem collegit, quid Christus significare voluerit, cum digitos immitteret in aurem surdi *Quid per digitos, inquit, nisi dona Spiritus sancti designantur. Unde, cum in alio loco eiecisset demonium dixit. Si in digito DEI eicio demonia, profecto pervenit in vos regnum Dei. Qua de re per Evangelistam alium dixisse describitur. Si ego in spiritu DEI eicio demonia. Ex quo utroque loco colligitur, quia digitus DEI vocantur Spiritus sancti dona. Et concludit. Digtos autem in auriculam mittere est*

per dona spiritus sancti mentem surdi ad obedientiam aperire.

NON parum etiam iuvat legere commentarios eorum, qui ad litteram scripturas exponunt, vt Hieronymum, Chrysostrum, atq; etiam P. Emmanuelem Sa, qui breuissimè clarissimeq; tota Biblia exposuit, & ad meditantium vsum valde accommodatè.

iac, 1. DEMVM plurimum iuuare puto, si in orationibus tuis pro earum intelligentia recurras ad DEVM, qui dat omnibus affluenter, teste S. Iacobo. Hoc enim donum Apostolis, hoc aliis multis concessum est. Sic legitur S. THOMAM Aquinatem plus oratione, quam studio & continua lucubratione in earum intelligentia profecisse. Idem ergo & tu spera, maxime si, vt ille faciebat, orationibus ieiunia, disciplinas, aliasq; mortificationes adiunxeris.

De monitis circa Metaphoras obseruandis.

C A P. VI.

VENIO ad monita circa Metaphoram obseruanda Primum est, eam nō usurpari, nisi occasione proprietatis alicuius, quam res inter se communem habent. Vera
bi causa

bi causa, proprietates ob quam vocabulum Leonis transfertur ad Christum, est Fortitudo. Vt enim Leo animalium est fortissimus, sic Christus fortissimus est omnium hominum. Inter res item fortissimas numeratur mors. Secundum illud Cantici, *Fortis est, et mors, dilectio* De qua & Christus triumphauit. Hac doctrina est S H I L A R I I. in illa verba D. Matthæi, *Vos estis sal terra.* Sic enim loquitur. *Sal terra, et arbitror, nullum est.* Sibi que hanc obiectionem proponit *Quomodo ergo Apostolos sal nuncupauit?* Sibi que respondet. *Sed proprietates est querenda dictorum, quam & Apostolorum officium, & ipsius salis natura monstrabit. Sal in omnem usum humani generis effectus incorruptionem corporibus, quibus fuerit aspersus, imperit. Apostoli autem sunt rerum cælestium prædicatores, & æternitatis velut satores, immortalitatem omnibus corporibus, quibus eorum sermo fuerit aspersus, conferentes.* Quibus verbis ostendit proprietatem salis communem cum Apostolis fuisse vim conseruandi res à corruptione.

ALTERVM monitum est, quoniam queuis creatura, etiam minima, à Deo conditore suo, multis variisque proprietatibus dotata est, hinc sit, vnam eandemque rem ad

H ; multa

Cant. 8.

Hilar.

can. 4. in

Matt.

- multa posse transferri cum significatione translata, nec modo ad diuersa & disparata, sed etiam contraria & pugnantia. Exemplum rerum disparatarum luculentum habemus in voce *AQUA*. quam S. Ioannes in Apocalypsi transfert ad significandum populum. *Aqua multa*, inquit, *populi multi*. In Euangelio verò ad Gratiam, *Ioan. 4.* dicens. *Aqua quam ego dabo es fiet in eos fons AQUA salientis in vitam eternam*. Exemplum deinde contrariorum fit hæc vox *FERMENTVM*, quæ in bonam partem est usurpata à Christo, quando apud B. Matthæum dixit. *Fermentum, quod abscondens mulier in farina satis tribus, donec fermentatum est totum*. In malam verò partem, *Marc. 8.* quando admonuit Phariseos. *Cauete à fermento Phariseorum, quod est hypocrisis*.

Ioan. 4. TERTIVM est, quod non solum sæpe numero in scriptura inuenitur vox in significato proprio, sed etiam translato, idque in eodem libro, imò in vno loco. vt liquet ex colloquio à Christo habito cum Samaritana. Nam vocem *AQUA* primo usurpauit in significatione propria, cum dixit, *Qui biberit ex hac aqua*. Deinde verò in metaphorico, cum ait. *Aqua, quam ego dabo ei.*
fiet

fiet in eo fons aqua salietis in vitam eternam. Adhæc vocem *Messias* ibidem prius vsurpauit in proprio significato *Nonne*, in-
 quiens, *Vos dicitis, quia adhuc quatuor men-
 ses sunt & messis veniet?* posterius in trans-
 latitio. quando paulo post subiecit. *Leuate
 oculos, & Videte regiones, quia iam alba
 sunt ad messem.* Idem videre est in aliis
 multis S. scripturæ locis, si attentè eas ex-
 pendas.

EX TREMUM est, quamuis sæpius me-
 taphora in vna alteraue voce cōsistat, tamē
 aliquando integrum occupat sermonem, vt
 apud Ioannē, dum Christus ait. *Ego sum Vi-
 tu, & Vos palmites. Et pater meus agricola est.* Ioan. 15.

Deniq; adiungendum est hic documen-
 tum B. Chrysoft. de Parabolis, vt non existi-
 mes omnia leuicula, quæ in parabola sunt,
 esse proposito accommodanda, sed ea tātum
 quæ sunt præcipua, & quasi substantialia, vt
 sunt ea, ob quæ significāda parabola est in-
 ducta. Exempli loco Christus adducit para-
 bolam operariōrū in vineam cōductorum, Mat. 20.
 quia in ea scopus is fuit, ostendere Deū ho-
 mines ad gloriam prædestinare ex gratia
 cooperante eorū volūtate. Ita q; licet in ea-
 dem dicatur æqualem omnibus contigisse
 mercedem, contrarium verò scribatur ab

H 4 Apostolo

1. Cor. 15. Apostolo, dum ait *Sicut stella differt à stella in claritate, sic & resurrectio mortuorum, nihili, inquit ille. faciendum est, quia ad accommodationem parabolæ non pertinet.*

Quibus de causis diuina scriptura utatur figuratis locutionibus.

C A P. VII.

S PATRES varias assignant causas, cur S. Dominus DEVS Veteris Nouique testamenti scriptoribus inspirarit, vt tot tropis, figuris uè in scribendo uterentur. Quarum nonnullas nostro proposito congruentiores hic commemorabo.

Cap. 11. THEOPHYLACTVS in Lucam causam reddit, vt scriptura obscuritate sua quâ efficiunt metaphoræ, attentum & sedulum redderet Lectorem ad eruendû genuinum sensum.

S. CLEMENS Alexandriaus in 6. Stromatum scribit spiritum sanctum voluisse hac nube obscuritatis, coercere superbiam nostram, vt dum eas obiter percurrendo intelligentiam non assequimur, humiliemus nos, & ingenii nostri stuporem agnoscamus.

S. HIERONYMVS ad caput II. Isaiaë illam

lam aliam assignat rationem vt obscuritas earum nos adigat, ad implorandam diuinam opem, iuxta illud Lucæ *Petite & accipietis.* Quod confideter præstare debemus. nam vt testatur S. Iacobus. *Si quis indiget sapientia* (qualis est ea quæ scripturis inclusa est) *postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter.* Quod scimus multis sanctis contigisse, non solum in casibus particularibus, vti evenisse diximus S. THOMÆ, sed generatim in tota scriptura indicatur. Nam sapientiæ 7. dicit sapiens. *Optavi, & datus est mihi sensus, inuocaui, & venit in me spiritus sapientiæ.* Ac Apostolis quidem Christus hanc sapientiam impertiuit etiam non petentibus, vt refert B. LUCAS. *Et aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas.*

Luc. 11.

Iac. 1.

Luc. 24.

S. IOAN. Chrysostronus homil. 38 in Matth. existimat causam esse, vt Euangelii mysteria & intellectu facilius apprehenderentur, & memoria retinerentur. Nec dubium est res diuinæ & spirituales per rerum sensibiliū metaphoras citius intelligi; cum naturale nobis sit beneficio rerum sensibiliū in intelligibiliū notitiam venire. Originem siquidem à sensib. habet omnis nostra cognitio. Quod conuenit cum illo S. Pauli ad Romanos. *Inuisibilia enim ipsius*

Rom. 1.

H s à crea-

Rom. I. à creatura mundi, per ea qua facta sunt, intellecta conspiciuntur. Quod ideo fit autore Cardinale CAIETANO in S. Thomam scribente, quia rerum sensibilibus, species quas exhibet metaphora, suppleant vicem specierum intelligibilium in spiritualibus, & diuinis. Quemadmodum pictura leonis ab oculo inspecta conducit ad intelligendam generatim animalis illius naturam.

S GREG. homil. 10. in Ezech. arbitratur à Deo id factum, vt occasio præberetur variis, varias illius interpretationes excogitandi, vt patuit in metaphora salis supra allata.

Matt. 5. Vos estis sal terra. Vbi glossa, ex salis virtute quam habet ad exsiccando s humores, & seruandas à corruptione, & vermium generatione carnes, colligit doctrinam Evangelicam conseruare animam, non tantum à peccati actualis corruptione, sed etiam à vermiculatione prauarum cogitationum.

S. AVGVSTINVS verò, quoniam omnes homines, magni æquè ac parui, opus habent sale ad condiendos cibos, inde colligit doctrinam Evangelicam omnibus ad salutem esse necessariam. S. CHRYSOST. quoq; ex acrimonia & mordacitate salis vulneribus inspersi, colligit, Concionatores aliquando debere

debere vti acrioribus reprehensionibus peccatorum, etiam si magna eorum offensio inde oriatur. S. REMIGIVS docet, sicut res tetrum odorē expirantes, si sale confricentur, tetrum odorem remittunt: sic diuinæ scripturæ sal dum corrigit fœdos hominū mores, omnem conuersationū scandalosarum prauum odorem è medio tollit. CHROMATIVS Episcopus Aquilegiensis ait. Velut sal foris carnibus aspersus, internas quoq; eius partes penetrat & conseruat, sic verbum Dei auribus corporis externis exceptum intimas animi medullas penetrat, eumque conseruat. Ex qua vi agendi elicit scriptor quidam: Quemadmodum necesse est sallem liquefcere, vt intimas carnes peruadat atque conseruet, sic operarium Apostolicum, ad iuuandum animas non debere modo sustinere omnia incommoda & molestias, verum etiam cum opus est, sanguinem pro iis profundere. Sic enim fecerunt Apostoli, & alii multi, vt nuper in Belgio bonus Pater noster Ioannes Ferdinandus, qui in conflictu nostrorum cum hæreticis, vulneratus ipse inter milites saucios morti proximos multis adrepebat, vt absolutionem confessis impertiri posset; quo ardore creditur multos

multos ad cœlum transmisisse. Denique S. HIERONYMVS annotauit. Sicut sal in se sapidum est, omnemque cibum inspidum sapidum reddit, sic de verbo Dei sentendum esse iuxta illud Psalmi. *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua? super mel ori meo.* Ecce vides, quam multos variosque conceptus S. Patres ex metaphora salis hauserint, vt intelligas idem posse fieri ex reliquis.

Psal. 118.

De sententiis quibusdam S. Patrum ad rectè meditandum in scripturis.

CAPVT VII.

QVONIAM sequentia documenta haurienda sunt ex variis S. Patrum sententiis, vt dilucidior sit tractatio, primo dogmata eorum recensebo, deinde in altero capite documenta vel instructiones.

S. GREGORIUS Nyssenus de gen. hom. Graue, inquit, nefas est, dicere, in scriptura Verbum aliquod redundare.

S. GREG. Nazianzenus in Apolog. non contentus hac monitione, addit. *Neque nobis in mentem veniat existimare, ea temere litterarum monumentis commendata fuisse, &c. At nos, qui exquisitâ spiritus doctrinam vel usque ad leuissimum apicem & lineam trahimus,*

himus, nunquam (nec enim fas est) ne minimas quidem actiones ab iis, à quibus memoria prodita sunt, temerè præscriptas & elaboratas memoriæq; ad hæc & q; tempora conseruatas esse fatebimur.

S. IOAN. Chrysoft. quoq; hom. 18 in Genesin. Nihil temere, ait, aut fortuito loquitur diuina scriptura: sed & syllaba, & apiculus reconditum habet thesaurum.

ORIGENES item homilia 9. in Ezech. Obseruandus, inquit, est diligenter omnis scriptura sermo, ordo, iunctura.

S. BERNARDVS sermone primo considerans cur B. Lucas tot nomina propria, vt Gabrielis, Mariæ, Ioseph, Galilææ, & Nazareth, in mysterio incarnationis explicando, recenseat, ita scribit. Putasne aliquid horum superuacue positum sit? nequaquam. Si enim nec folium de arbore sine causa: nec vnus ex passeribus sine Patre cœlesti cadit super terram: putem ego de ore sancti Euangelistæ superfluum diffluere verbum, præsertim in sacra historia Verbi: non puto, plena quippe sunt omnia supernis mysteriis.

De

De documentis ex superiori Sanctorum
doctrina haustis.

CAPVT IX.

PRI MV M documentum sit, vt in medita-
ti. ne Scripturarum diuinarum, nullum
verbum velut superfluum transfiliat. Nam
nullum esse superfluum docet B. CHRYS-
SOSTOMVS in illa verba Genesis. *Cham*
autem erat pater Chanaam. Dignum, in-
quiens, hic fuerit, Et inquirimus, quare di-
uina Scriptura hos tres filios Noe comme-
morando subdit, *Cham* autem erat pater
Chanaam. Et subdit. Non putetis obsecro,
hoc absque causa fuisse adiectum. Nihil e-
nim est in diuina Scriptura, quod non ali-
quaratione dictum sit, que & non latentem
in se habeat utilitatem. Quare ergo addidit.
Cham autem erat pater *Chanaam*? Voluit
enim per hoc nobis illius intemperantie resimi-
litudinem insinuare: & quod neque calamitatis
magnitudo illum coercere potuit, neque tan-
ta in arca angustia irrefrenatam illius con-
cupiscentiam sedauit, sed iam statim ab ini-
tio mentis sue malitiam monstrauit. Ean-
dem considerationem habet in homilia
29. in alia verba paulo post dicta. Et vidit
Cham

Gen. 9.

Chr. hom.

28.

Cham pater ille Chanaam nuditatem patris sui, & egressus nunciauit duobus fratribus suis, dicens Propterea enim, vt discas iam pridem, & ab initio eum mentis corrupta fuisse non simpliciter dicit Scriptura. Vidit Cham nuditatem patris sui Sed quid? Et vidit Cham pater Chanaam. Quare, dic mihi, & hoc loco filii vocabulum assignat? Vt discas illum fuisse intemperantem & mente, qua in tanta turbatione procreanda proli vacauit eadem etiam nunc in contumeliam patris prorupisse.

ALTERVM documentum est, nullum verbum transfiliendum esse, etiam si casu videatur toti orationi insertum; quia si vltimum foret, esset maxime illud quod aliquando Dominus dixit apud B. Ioannem. *Ioan. 7. Doctrina mea non est mea.* Nam vt innuit B. AVGVSTINVS tract. 29. *Videtur paucis verbis, quasi contraria locutus. Si enim non tua, quomodo tua. si tua, quomodo non tua? Tu enim dicis vtrumque, & mea doctrina, & non mea.* Et tamen ille ipse hinc confirmat sublime illud mysterium Consubstantialitatis filii cum patre, dicens. *Qua est doctrina Patris, nisi Verbum Patris?* Ipse ergo Christus doctrina Patris, si Verbum Patris. Sed quia Verbum non potest

potest esse nullius, sed alicuius, etiam doctrinam suam dixit seipsum, & non suam, quia Patris est Verbum. Quid enim est tam tuum, quam tu, si alicuius es, quod es?

TERTIVM est, considerandum, quid primo, quid secundo loco dicatur. vt in visione Iacob Patriarchæ dicitur. *angelos ascendētes & descendentes.* vt intelligeremus, cum cælum sit angelorum sedes, motum primo debere esse sursum, deinde deorsum. Vnde colligit B. Greg. 2 parte pastoralis. cap. 5. Prædicatores & Prælatos prius debere per contemplationem & amorem ascendere ad Deum, quam descendant ad nos, & nobis beneficiant.

QVARTVM est in diuinis scripturis non usurpari synonyma ad ornatum, sed ad significandum aliquod mysterium, vel vt occasio præbeatur eruendi alicuius conceptus boni, vt facit S GREGORIUS homilia 35. in verba B. Lucae. *Cum audieritis praelia, & seditiones, nolite terreri.* vbi duo illa verba, licet non ita videatur, inter se differre indicauit. *Pensanda,* inquit, *sunt Verba redemptoris nostri, per qua nos aliud interius, aliud exterius passuros esse denunciat: Bella quippe ad hostes pertinent, seditiones ad ciuitates, Sensum quoque moralem inde elicit*
hunc

Gen. 28.

Luc. 21.

hunc nimirum animi nostri perturbaciones aliquando ex causis internis, aliquando ab externis oriri. *Vt ergo, inquit, nos indicet interius exterius quod turbare, aliud nos fatetur ab hostibus, aliud a fratribus perpetr.*

QVINTVM sit, etiam si verba quaedam significatione parum nonnunquam videantur inter se distare, tamen inquirenda est illa distantia quantumvis minima, uti facit S. Augustinus in psalmum 85. de verbis Ecclesiastici c. 24. *Qui te manducant, iterum esurient, & qui de te bibunt, iterum sitient.* Subiungit enim. Immo verò non dixit ITERVM, sed dixit ADHVC. *Nam iterum sitiet, qui quasi primo saginatus discesserit, & digresserit & redierit bibere, adhuc etiam sitient, qui te bibunt, sic bibendo sitiant. Quid est bibendo sitire? nunquam fastidire.* Ex quibus duabus vocibus colligit discrimen voluptatum cœlestium à terrenis. Illis enim applicat verbum ADHVC, uti facit hic in explicatione psalmi. his verò applicat ITERVM, exponens tractatu 75. verba illa B. Ioannis à Christo ad Samaritanam dicta. *Qui bibe-^{Ioan. 4.} rit ex hac aqua, sitiet iterum.*

SEXTVM est, examinandas esse quaslibet vocolas, ut facit B. GREGORIUS homilia I. in Ezech. ubi ex prima primi capitis

I vocula

vocula ET sublimem illam doctrinam colligit, nempe prophetas oculo intellectus tam clarè perspicere res sibi reuelatas, atque oculis corporeis conspiciunt præsentes, & ideo vtrasque velut similiter cognitatas coniungere. SED prima questio, inquit, nobis oritur, cur ille, qui nihil adhuc dixerat, ita exorsus est. ET FACTVM EST. cum non sit sermo, cui hoc, quod incipit, subiungatur? Qua in re intuendum est, quia sicut nos corporalia, sic propheta sensu spiritalia aspiciunt: eiusque & illa sunt præsentia, quae nostra ignorantia absentia videntur. Vnde fit, ut in mente propheta ita coniuncta sint exterioribus interiora, quatenus simul vtraque videant, simulque in eis fiat, ut intus verbum, quod audiunt, & foras, quod dicunt. Patet igitur causa, cur, qui nihil dixerat, inchoauit dicens. Et factum est. Quia hoc verbum quod foris protulit, illi verbo, quod intus audierat, coniunxit. Continuat ergo verba, quae protulit, visioni interna, & idcirco incipit dicere, ET. Subiunxit enim hoc quod exterius loqui inchoat, ac si & illud foris esset, quod intus vidit. Hucusque ille.

SEPTIMUM sit, non solum voculas non negligendas, sed nec distinctiones per commata & puncta, quarum mutatio saepe
dissimili-

diffimiles gignit sensus. teste B. August. tractatu primo in verba B. Ioannis. *Quod factum est in ipso vita erat.* sic enim scribit. *Pronuncia sic, quod factum est. Hic subdistingue, & deinde infer. In illo vita erat.* non autem sic. *Quod factum est, in ipso vita erat.* Et subdit rationem. *Si enim omnia in ipso facta sunt, omnia vita sunt. Non te abducant haeretici.*

Ioan. I.

OCTAVVM est, vim quandam quoque esse in accentibus, & nota interrogationis? & hæc quidem, quando dubia sit, vel non intelligendum est, vt monent Patres ex antecedentibus vel consequentibus.

NONVM est reperiri in scriptura voces quasdam geminatas partim declinabiles, partim indeclinabiles, quibus vehementia affectus denotatur. vt sunt illæ Christi Domini nostri in cruce. **DEVS** *Deum meum,* *Et quid dereliquisti me.* quæ vehementem designant dolorem. sicut illæ aliæ & ardens desiderium. **DESIDERIO** *desideravi hoc Pascha manducare vobiscum.* Nam Hebræi, cum careant superlatiuo, dum amplificare rem volunt, vtuntur congeminatione vocis.

I 2 DICI

DECIMUM est, S. Scripturam in vno eodemque sermone transire sæpe ab vna persona ad aliam, vt à tertia ad secundam sic S. Ioannes c. 19. cum dixisset. *Si quis diligit me, sermonem meum seruetur.* paulo post addit. *SI DILIGITIS me, sermonem meum seruate.* De qua variatione S. AVGVSTINVS libro 1. de ser. Dom. annotauit, Christum, dum proponeret discipulis suis octo beatitudines in genere, in tertia persona locutum. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* eademque loquendi forma expressisse reliquas septem. Deinde verò sermonem profecutum in secunda persona. *BEATI eritis, cum maledixerint vobis homines, &c.* Ex qua mutatione colligit dictus sanctus Dominum indicare illis voluisse, quæ generatim locutus fuisset, tanquam absentibus, sibi quoque dicta reputarent: & rursus quæ speciatim ipsis dixisset, esse quoque dicta pro absentibus. *Inde iam cepit, inquit, loqui, presentes compellans, cum & illa, quæ supra dicta sunt, ad eos etiam pertinerent, qui presentes audiebant, & hac postea, quæ videntur presentibus specialiter dici, pertineant etiam ad illos, qui absentes vel futuri erant.*

VNDICESIMVM sit, trāsire eandem non-
nauquam

nunquam à numero singulari in pluralem,
 & contra vt Cantic. I. *Trahé me post te, CVR-*
REMVS in odorem Unguentorum tuorum.
 Ex qua mutatione colligit S. BERNARDVS
 salutare illud documētum Proprium nempe
 esse virtutis caritatis, vt mortificationes
 aliasque molestias voce TRAHÈ compre-
 hensas sibi soli vendicet, consolationes ve-
 rò, & gaudia communicet amicis & sodali-
 bus. *Sequitur quaestio, inquit, cur similiter,*
cum sepetur trahi, etiam adolescentulus non
adunxit? quare ME, & non NOS? cur ergo
pluraliter mox subiectum, CVRREMVS, cur
TRAHI te singulariter postulasti? Et respon-
det, Trahimur, cum tribulationibus & ten-
tationibus exercemur. Currimus, cum inter-
nis consolationibus, & inspirationibus visita-
ti, tanquam in suauolentibus Unguentis re-
spiramus. Ac pergit respondere in persona
sponsæ. Ergo quod austerum & durum vide-
tur retineo MIHI, tanquam forti, tanquam
sana, tanquam perfecta, & dico singulariter,
TRAHE ME. Quod suauē & dulce, tibi tan-
quam infirmo communico, & dico, CVRRE-
MVS. Volo habere socias consolationis, non au-
tem laboris.

Quod autem numeri rationem habere,
 tam in nominibus, quam in verbis, vanum

I 3 non

Gal. 3.

non sit, testatur S. PAVLVS, qui scribens ad Galatas, dum proponit promissionem de Messia factam Abrahamæ. *Abraham, inquit, facta sunt promissiones, & SEMINI eius. Non dicit seminibus, quasi in multis sed quasi in vno, & SEMINI.*

DE MV M consuevit Scriptura sacra innuere dictum aliquid vel factum, quod tamen non est expressum, vt est legatio, quam S. Martha instituit ad sororem suam Magdalenam, quod à Domino vocaretur, qui ad resuscitandum eorum fratrem Lazarum aduenerat. *Magister adest, inquit, & vocat te,* vt refert S. Ioannes cap. 11. vbi non fit mentio illi commissam fuisse istam curam. In his ergo casibus licitum est meditati rem sibi ob oculos ponere, non vt facta est, sed vt probabiliter fieri potuisse existimabit. Exempli causa, si mediteris de apparitione angeli facta Christo oranti in horto. *apparuit enim angelus, confortans eum,* ait B. LVCAS. posses ipse imaginari, cuiusmodi fuerit colloquium angeli, cum Christo, quod solandi eius causa instituit.

Luc. 22.

EANDEM doctrinam vsurpare potes, quando contingit quiddam non modo
non

MEDITANDI PARS II. 135

non expressum in scriptura, sed nec insinuatum, & tamen probabile est, id fieri potuisse, tunc enim meditari potes id, quod arbitraris dictum vel factum. Ut si consideres profectorem Pastorum ad Christum recens natum, poteris imaginari, quomodo salutarint B. Virginem eius matrem, & quid responsi ab ea acceperint, quid obtulerint, & id genus alia, etiam si nulla eorum sit apud Evangelistas mentio.

I 4 TRA-